

RADZYŃSKI ROCZNIK HUMANISTYCZNY
tom 10, 2012

Beata Rydz
(Archiwum Państwowe w Lublinie)

Organizacja terenowych struktur związków zawodowych w południowych powiatach województwa lubelskiego w latach 1944-1975

W Polsce, zgodnie z *ustawą z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych*, związek zawodowy jest dobrowolną i samorządową organizacją ludzi pracy, powołaną do reprezentowania i obrony ich praw, interesów zawodowych i socjalnych. Jest on niezależny w swojej działalności statutowej od pracodawców, administracji państwowej i samorządu terytorialnego oraz od innych organizacji, a organy państwowe, samorządu terytorialnego i pracodawcy obowiązani są traktować jednakowo wszystkie związki zawodowe¹.

W omawianym przeze mnie okresie związki zawodowe realizowały politykę gospodarczą i społeczną partii komunistycznej. Zrzeszenie Związków Zawodowych, jako centrala związków zawodowych w PRL funkcjonująca w okresie 1944-1980, należała do kontrolowanej przez ZSRS Światowej Federacji Związków Zawodowych.

W pierwszych latach po wojnie związki zawodowe działały w oparciu o dekret z 8 lutego 1919 r.², następnie na podstawie ustaw z 1 lipca 1949 r. o związkach zawodowych³ oraz z 20 grudnia 1958 r. o samorządzie robotniczym⁴.

Naczelną reprezentacją ruchu zawodowego w Polsce od 1949 r. było

¹ Dziennik Ustaw (dalej: Dz. U.) z 1991 r., Nr 55 poz. 234.

² Dz. U. z 1919 r., Nr 15 poz. 209.

³ Dz. U. z 1949 r., Nr 41, poz. 293.

⁴ Dz. U. z 1958 r., Nr 77, poz. 397.

Zrzeszenie Związków Zawodowych (dalej: ZZZ), które posiadało osobowość prawną. Podstawową intencją towarzyszącą powołaniu ZZZ było scentralizowanie kierowania całą działalnością związkową w Polsce. Najwyższą władzą ZZZ był Kongres Związków Zawodowych (dalej: Kongres ZZ) zwoływany co 4 lata, a w okresie między Kongresami Centralna Rada Związków Zawodowych (dalej: CRZZ). CRZZ zgodnie z ustawą z 1949 r. prowadziła centralny rejestr związków zawodowych. Strukturę organizacyjną, zadania i sposób działania związków zawodowych określał Statut Zrzeszenia Związków Zawodowych. Kontrole nad wykonaniem budżetu związkowego sprawowała komisja rewizyjna.

Zrzeszenie Związków Zawodowych posiadało struktury terenowe o zasięgu wojewódzkim i powiatowym. Struktury powiatowe nie funkcjonowały w latach 1953-1958, 1975-1980. W pierwszym okresie z powodu ich likwidacji przez CRZZ a w drugim w związku z likwidacją powiatów. W skład Zrzeszenia na zasadzie członkowskiej wchodziły poszczególne branżowe związki zawodowe (było ich ponad 20). Każdy branżowy związek zawodowy kierowany był przez zarząd główny. Następną instancją były zarządy okręgowe poszczególnych związków i zarządy oddziałowe. Podstawową jednostką organizacyjną stanowiła zakładowa organizacja związkowa, której zarządem była rada zakładowa. W zakładach poniżej 20 pracowników rolę rady zakładowej pełnił delegat. Przedstawiciele poszczególnych instancji związkowych począwszy od struktur oddziałowych reprezentowali swoje macierzyste związki w strukturach terenowych Zrzeszenia. Przedstawiciele zarządów głównych branżowych związków zawodowych wchodziłi do komitetu wykonawczego CRZZ⁵.

Celem statutowym wojewódzkich, powiatowych i miejskich komisji związków zawodowych było realizowanie zadań wynikających z uchwał Kongresu Związków Zawodowych, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej, a następnie Urzędu Wojewódzkiego oraz Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w zakresie koordynacji działalności organizacji związkowych, reprezentacji interesów pracowników, ochrony praw pracowniczych, kontroli zatrudnienia i działalności gospodarczej zakładu, spraw socjalno- bytowych pracowników, bezpieczeństwa i higieny pracy, rozwoju sportu, rekreacji i turystyki oraz upowszechniania kultury.

27 lipca 1944 przedstawiciele związków zawodowych powołali Tymczasową Radę Związków Zawodowych działających wówczas w oparciu o przepisy z 1919 r. Następnie na zjeździe delegatów w listopadzie 1944 r. powołano Komisję Centralną Związków Zawodowych z siedzibą w Lublinie. Równocześnie organizowały się organa niższych szczebli na terenie województw i powiatów⁶. Tworzono wówczas następujące terenowe instancje:

- wojewódzkie, początkowo pod nazwą: okręgowa komisja związków zawodowych, następnie od 1949 jako okręgowa rada związków zawodowych, od 1954 - wojewódzka rada związków zawodowych, od 1956 - społeczna komisja porozumiewawcza związków zawodowych, a od 1958 - wojewódzka

---

⁵ Archiwum Państwowe w Lublinie (dalej: APL), Wojewódzka Rada Związków Zawodowych w Lublinie (dalej: WRZZ), sygn. 20/61.

⁶ Tamże, sygn. 16.

- komisja związków zawodowych);
- powiatowe rady związków zawodowych⁷.

W Lublinie Okręgowa Komisja Związków Zawodowych powstała w 1944 r. Podlegały jej powiatowe rady związków zawodowych jako instancje niższego stopnia. W 1949 r. po konferencji sprawozdawczo-wyborczej okręgowe komisje związków zawodowych zostały przemianowane na okręgowe rady. Struktury powiatowe tworzone były do końca 1946 r.⁸ Powołano wówczas Powiatową Radę Związków Zawodowych w Biłgoraju i w Kraśniku. Obszary utworzonych w latach 1954-1956 r. powiatów: bełżyckiego, janowskiego i opolskiego należały w tym czasie do trzech ościennych powiatów: lubelskiego, kraśnickiego i opolsko-lubelskiego. Powiatowe rady powołane były w celu koordynowania pracy oddziałów związków zawodowych na terenie powiatu.

W 1953 r. Centralna Rada Związków Zawodowych przeanalizowała działalność powiatowych rad i uznała, iż prawie wszystkie związki zawodowe przeszły na strukturę trzystopniową i rady zakładowe we współpracy z oddziałami branżowymi związków zawodowych są w stanie samodzielnie realizować powierzone im zadania. W związku z powyższym stwierdzono, że powiatowe rady związków zawodowych jako instancje powołane do koordynowania pracy oddziałów związków zawodowych na terenie powiatu nie spełniały już wyznaczonych im zadań. Uchwałą CRZZ z dnia 8 maja 1953 r. zostały więc zlikwidowane. Nową organizację pracy związków określił Statut ZZZ z 1954 r. Na szczeblu wojewódzkim rolę okręgowych komisji związków zawodowych przejęły wojewódzkie rady związków zawodowych⁹.

Wydarzenia poznańskie w czerwcu 1956 r. dały władzom związkowym powód do kolejnych zmian. Przyczyny problemów upatrywano w złej pracy ogniw związkowych i zaniedbaniach programowych Centralnej Rady Związków Zawodowych, na przykład w postaci braku regulaminów pracy. Zgodnie z uchwałą IX Plenum CRZZ wojewódzkie rady związków zawodowych zostały zlikwidowane. W miejsce Wojewódzkiej Rady Związków Zawodowych w Lublinie 22 grudnia 1956 r. powołano Społeczną Komisję Porozumiewawczą Związków Zawodowych w Lublinie. Na posiedzeniu Komisji w dniu 25 czerwca 1957 r. wskazano na potrzebę powołania w przyszłości powiatowych komisji porozumiewawczych związków zawodowych w tych powiatach, w których ich istnienie byłoby celowe. W piśmie tym podniesiono również problem braku skonkretyzowanych zadań dla związków zawodowych i podstaw prawnych do działalności komisji, w oparciu o które mogłyby one występować do organów państwowych. Fakt zwiększenia samodzielności organów terenowej władzy państwowej, szczególnie powiatowych i miejskich rad narodowych, stworzyła konieczność stworzenia jednolitej międzyzwiązkowej reprezentacji związkowej również na tym szczeblu. Takie głosy spowodowały kolejną zmianę w statucie Zrzeszenia. Zatwierdzony w 1958 r. statut ZZZ zakła-

---

⁷ Tamże, sygn. 4, 5, 20/19, 20/61.

⁸ Tamże, sygn. 16.

⁹ Tamże, sygn. 3.

dał funkcjonowanie wojewódzkich komisji związków zawodowych. Skład tychże stanowili przewodniczący poszczególnych zarządów okręgowych i oddziałów branżowych związków zawodowych. Wybierali oni ze swego grona w jawnym głosowaniu przewodniczącego, 2-3 wiceprzewodniczących oraz 2-3 członków prezydium. Pełnili oni swe funkcje społecznie. Wojewódzka komisja związków zawodowych miała możliwość utworzenia, w miarę potrzeb, powiatowych i miejskich komisji, które koordynowałyby działalność związkową na terenie powiatu i miasta. Ustalała ona ich tryb powołania, skład oraz zakres działania. Zgodnie z tymi założeniami Wojewódzka Komisja Związków Zawodowych w Lublinie powołała kolejno następujące komisje powiatowe: w Kraśniku (1959 r.)¹⁰, w Bełżycach (1961 r.)¹¹, w Opolu Lubelskim (1962 r.)¹² oraz w Biłgoraju¹³ i w Janowie Lubelskim (1963 r.)¹⁴. Na czele Powiatowej Komisji Związków Zawodowych stało prezydium, złożone z przewodniczącego, wiceprzewodniczącego i sekretarza wybranych przez plenum na konferencjach sprawozdawczo-wyborczych¹⁵. Prezydium liczyło 5 członków a plenum 17¹⁶. Zgodnie z wytycznymi CRZZ ze stycznia 1973 r. prezydium mogło liczyć od 7 do 9 osób.

VII Kongres Związków Zawodowych obradujący w 1972 r. przygotował kolejne zmiany organizacyjne. Miały one na celu rozszerzenie zakresu partnerstwa powiatowych rad związków zawodowych z radami narodowymi oraz zwiększenie uprawnień i odpowiedzialności w reprezentacji i koordynacji działalności związkowej na ich terenie¹⁷. Uchwalony przez Kongres statut zakładał funkcjonowanie wojewódzkich, powiatowych i miejskich rad związków zawodowych jako terenowych instancji związków zawodowych. Konferencja sprawozdawczo-wyborcza z 1973 r. miała za zadanie dokonać oceny działalności powiatowych komisji związków zawodowych, uchwalić program działania na kolejne lata oraz wybrać nowe władze. Dla zabezpieczenia prawidłowego toku obrad konferencji wybierano 4 komisje regulaminowe: mandatową, wyborczą, skrutacyjną oraz uchwał i wniosków. Podstawowy skład kadrowy komisji a następnie rad powiatowych stanowili sekretarze rad zakładowych większych zakładów pracy lub instytucji, a także przedstawiciele oddziałowych związków branżowych z terenu powiatu. Członkowie PRZZ będący na etacie otrzymywali wynagrodzenie. W porównaniu do poprzednio działających komisji rady posiadały szerszy zakres kompetencji, zwiększono im uprawnienia, rozszerzono zakres partnerstwa z radami narodowymi. Prezydium wojewódzkich, powiatowych i miejskich rad związków zawodowych miały reprezentować związki zawodowe wobec rad narodowych, administracji gospodarczej i organizacji społecznych.

---

¹⁰ Tamże, sygn. 20/21.

¹¹ Tamże, sygn. 22/10.

¹² Tamże, sygn. 22/17.

¹³ Tamże, sygn. 21/97.

¹⁴ Tamże, sygn. 22/20.

¹⁵ Tamże, sygn. 20/61.

¹⁶ APL Oddział w Kraśniku (dalej: APL O/Kraśnik), Powiatowa Rada Związków Zawodowych (dalej: PRZZ) w Bełżycach, sygn. 4.

¹⁷ Tamże, sygn. 71/17.

Powiatowe rady związków zawodowych działały, podobnie jak wcześniejsze powiatowe komisje, pod kierunkiem wojewódzkiej rady związków zawodowych. Rozporządzenie Rady Ministrów z 23 listopada 1973 r. w sprawie praw i obowiązków terenowych organów administracji państwowej oraz zasad obsadzania stanowisk pracowniczych zakładało współdziałanie wojewodów, prezydentów miast i naczelników powiatów z terenowymi instancjami związkowymi w zakresie realizowania planu społeczno-gospodarczego rozwoju danego terenu oraz regulowanie spraw mających istotne znaczenie dla pracowników¹⁸. Zmiany te spowodowane były zamiarem podniesienia rangi instancji związkowych w obliczu reformy administracyjnej z 1972 r. w celu realizacji zadań jakie stawiała przed związkami zawodowymi CRZZ i PZPR.

Komisje powiatowe (po 1972 r. powiatowe rady) działały pod kierownictwem wojewódzkiej komisji (po 1972 wojewódzkiej rady) związków zawodowych, które składały sprawozdania ze swej działalności. Wszystkie instancje związkowe mogły powoływać społeczne komisje problemowe, np. Organizacyjno-Ekonomiczną, Socjalno-Bytową, Kobiet Pracujących, Kulturalno-Oświatową oraz Powiatowy Zespół ds. Kontroli Społecznej¹⁹. W pracach komisji problemowej mógł brać udział każdy członek związku zawodowego interesujący się zagadnieniami będącymi przedmiotem jej prac. Zasady organizacyjne i zakres ich działania określało prezydium wojewódzkiej komisji związków zawodowych. Od 1973 r., kiedy powołano powiatowe rady związków zawodowych, komisje problemowe przemianowano na rady, np. Rada Kultury Fizycznej i Turystyki, Rada Kobiet Pracujących. Powiatowy Zespół ds. Kontroli Społecznej został powołany w 1964 r. i pełnił swoją funkcję na zasadach określonych w uchwale Rady Ministrów i CRZZ z dnia 7 października 1964 r. Uchwała ta powierzała związkom zawodowym zadanie kontroli społecznej handlu, gastronomii i usług. W założeniach zespół miał na celu zabezpieczenie interesów konsumenta i odbiorcy, usprawnienia pracy oraz pomocy w wykrywaniu nadużyć i zwalczaniu ich przyczyn²⁰.

Na podstawie dekretu z dnia 10 listopada 1954 r. związki realizowały także zadania w dziedzinie wykonywania ustaw o ochronie, bezpieczeństwie i higienie pracy oraz sprawowanie inspekcji pracy. Centralna Rada Związków Zawodowych przedkładała Radzie Ministrów projekty przepisów prawnych z zakresu ustawodawstwa pracy. Dotychczasową terenową inspekcję pracy przekształcono w techniczną inspekcję pracy opartą na zasadzie branżowej. Techniczni inspektorzy pracy sprawowali nadzór nad zakładami objętymi działalnością związków zawodowych, przy których zostali powołani²¹. Ponadto, zgodnie z ustawą o sądach społecznych, związki zawodowe miały wytyczać kierunki działania oraz udzielać potrzebnego wsparcia sądom społecznym w zakładach pracy. Sądy te rozpatrywały sprawy z zakresu współżycia społecznego, nie rozpatrywały jednak sporów z zakresu stosunku pracy. Powoływano je na wniosek rady zakładowej uchwałą konferencji samo-

---

¹⁸ Dz. U. z 1973 r., Nr 47, poz. 279.

¹⁹ APL O/Kraśnik, PRZZ w Bełżycach, sygn. 11.

²⁰ Monitor Polski (dalej: MP) z 1964 r., Nr 70, poz. 324.

²¹ Dz. U. z 1954 r., Nr 52, poz. 260.

rządu robotniczego lub zebrania ogólnego pracowników zatwierdzaną następnie przez wojewódzką komisję związków zawodowych. Sprawowanie obowiązków członka sądu społecznego było funkcją społeczną. Wzorcowy regulamin dla sądów społecznych ustalała CRZZ a wojewódzkie komisje związków zawodowych dokonywały zatwierdzania regulaminu poszczególnych sądów w celu zapewnienia ich zgodności z regulaminem wzorcowym²².

Związki zawodowe organizowały również społeczną kontrolę handlu, gastronomii i niektórych usług ustalonych w uchwale Rady Ministrów i CRZZ z 7 października 1964 r. Kontroli podlegały jednostki uspołecznione i nieuspołecznione. Minister Handlu Wewnętrznego wyznaczał spośród pracowników Państwowej Inspekcji Handlowej osoby do ścisłej współpracy z wojewódzkimi lub powiatowymi komisjami związków zawodowych. Dokumenty upoważniające do kontroli wydawane były przez organy prezydiów rad narodowych lub organy Państwowej Inspekcji Handlowej na wniosek właściwej instancji związkowej²³. Kolejną ważną funkcją związków było organizowanie współzawodnictwa pracy. W planach i sprawozdaniach poświęcano dużo miejsca temu zagadnieniu. Organizowano m.in. współzawodnictwo o tytuł: „Przodujący pracownik Lubelszczyzny”, „Przodująca Brygada ...”. Na terenie zakładu pracy prezentowano „Ludzi dobrej roboty”, organizowano galerie i wystawy przodowników pracy²⁴.

Statut z 1967 r. zakładał, iż w zakładach zatrudniających poniżej 20 pracowników funkcję rady zakładowej może spełniać delegat związkowy. Natomiast statut z 1972 r. przewidywał, iż delegat może reprezentować zakład zatrudniający mniej niż 50 pracowników²⁵.

W 1973 r. na terenie powiatu bełżyckiego istniało 17 rad zakładowych oraz jedna oddziałowa (Związek Nauczycielstwa Polskiego) i jedna rejonowa (Związek Pracowników Rolnych)²⁶.

W powiecie biłgorajskim działała rada oddziałowa Związku Nauczycielstwa Polskiego oraz 38 rad zakładowych w następujących zakładach pracy:

- Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska we Frampolu,
- Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska w Łukowej,
- Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska w Poraju,
- Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska w Obszy,
- Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska w Harasiukach,
- Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska w Biłgoraju,
- Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska w Józefowie,
- Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska w Tarnogrodzie,
- Powiatowy Zarząd Gminnych Spółdzielni w Biłgoraju,
- Nadleśnictwo Państwowe w Biłgoraju,
- Urząd Powiatowy w Biłgoraju,

---

²² Dz. U. z 1965 r., Nr 13, poz. 92.

²³ MP z 1964 r., Nr 70, poz. 324.

²⁴ APL O/Kraśnik, PRZZ w Biłgoraju, sygn. 2.

²⁵ APL, WRZZ, sygn. 20/61.

²⁶ APL O/Kraśnik, WRZZ w Bełżycach, sygn. 1.

- Urząd Miejski w Biłgoraju,
- Szpital Powiatowy w Biłgoraju,
- Bank Spółdzielczy w Biłgoraju,
- Lubelskie Zakłady Krawiecko Kuśnierskie „Gracja” w Biłgoraju,
- Państwowy Ośrodek Maszynowy w Chmielu,
- Spółdzielnia Inwalidów „Promień” w Biłgoraju,
- Zakład Produkcji Elementów Budowlanych w Długim Kącie,
- Komunalne Przedsiębiorstwo Budowlane w Biłgoraju,
- Powiatowe Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Biłgoraju,
- Ogrodnicza Spółdzielnia Pracy w Biłgoraju,
- Powiatowa Spółdzielnia Wielobranżowa w Biłgoraju,
- Spółdzielnia Pracy Metalowiec „Biłmet” w Biłgoraju,
- Lubelskie Zakłady Ceramiki Budowlanej Oddział w Biłgoraju,
- Powiatowe Przedsiębiorstwo Usług Przemysłu Terenowego w Biłgoraju,
- Fabryka Mebli w Biłgoraju,
- Powiatowy Zarząd Gminnych Spółdzielni Samopomoc Chłopska w Biłgoraju,
- Wojewódzka Spółdzielnia Spożywców „Społem” Oddział w Biłgoraju,
- Zakład Przemysłu Dziewiarskiego „MEWA” w Biłgoraju
- Biłgorajskie Zakłady Przemysłu Terenowego „Bitra” w Biłgoraju,
- Państwowa Komunikacja Samochodowa w Biłgoraju,
- Spółdzielnia Pracy Usługowo -Wytwórcza „Tanew” w Biłgoraju,
- Zespół Opieki Zdrowotnej i Społecznej w Biłgoraju,
- Własiankarska Spółdzielnia Pracy w Biłgoraju,
- Powiatowy Zarząd Dróg Lokalnych w Biłgoraju,
- Biłgorajskie Zakłady Naprawy Samochodów w Biłgoraju,
- Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Tarnogradzie,
- Spółdzielnia Metalowiec w Tarnogradzie²⁷.

W 1973 r. w powiecie janowskim działało 20 rad związkowych oraz 8 rad oddziałowych. Do najliczniejszych organizacji związkowych w tym powiecie należały wówczas:

- Powiatowa Rada Zakładowa Związków Zawodowych Nauczycielstwa Polskiego;
- Rada Zakładowa Pracowników Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego;
- Rada Zakładowa Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia;
- Rada Zakładowa Pracowników Rolnych w RPM;
- Rada Zakładowa Związku Zawodowego Pracowników Handlu i Spółdzielczości;
- Rada Zakładowa Związku Zawodowego Pracowników Gospodarki Komunalnej i Przemysłu Terenowego;
- Rad Oddziałowa Związku Zawodowego Metalowców;

---

²⁷ Tamże, PRZZ w Biłgoraju, sygn. 1, 2, 3, 7.

- Rada Zakładowa Związku Zawodowego Pracowników Państwowych i Społecznych;
- Rada Zakładowa Związku Zawodowego Pracowników Transportu i Komunikacji²⁸.

Według sprawozdania z działalności Powiatowej Rady Związków Zawodowych w Kraśniku z 1971 r. na terenie powiatu kraśnickiego istniały 3 oddziały powiatowe związków branżowych tj.:

- związku zawodowego pracowników państwowych i społecznych;
- związku zawodowego nauczycielstwa polskiego;
- związku zawodowego pracowników handlu i spółdzielczości.

Ponadto działało 76 rad zakładowych zrzeszających ponad 500 związkowców²⁹.

W 1970 r. do związków w powiecie opolskim należało ponad 11,6 tys. osób skupionych w 12 związkach branżowych:

- Związek Zawodowy Metalowców;
- Związek Zawodowy Pracowników Handlu i Spółdzielczości;
- Związek Zawodowy Pracowników Przemysłu Spożywczego i Cukrowego;
- Związek Zawodowy Pracowników Służby Zdrowia;
- Związek Zawodowy Pracowników Rolnictwa;
- Związek Zawodowy Pracowników Gospodarki Komunalnej i Przemysłu Terenowego;
- Związek Zawodowy Pracowników Państwowych i Społecznych;
- Związek Zawodowy Kolejarzy;
- Związek Zawodowy Transportowców i Drogowców;
- Związek Zawodowy Pracowników Leśnych;
- Związek Zawodowy Pracowników Łączności;
- Związek Zawodowy Nauczycielstwa Polskiego³⁰.

*

Zagadnienie opracowano na podstawie akt Wojewódzkiej Rady Związków Zawodowych w Lublinie z lat 1944-1980 przechowywanych w Archiwum Państwowym w Lublinie oraz akt z zasobu Archiwum Państwowego w Lublinie Oddział w Kraśniku:

- Powiatowa Rada Związków Zawodowych w Bełżycach z lat 1966-1975;
- Powiatowa Rada Związków Zawodowych w Biłgoraju z lat 1974-1975;
- Powiatowa Rada Związków Zawodowych w Janowie Lubelskim z lat 1973-1975;
- Powiatowa Rada Związków Zawodowych w Kraśniku z lat 1963-1975;
- Powiatowa Rada Związków Zawodowych w Opolu Lubelskim z lat 1969-1975.

²⁸ Tamże, PRZZ w Janowie Lubelskim, sygn. 1.

²⁹ Tamże, sygn. 12.

³⁰ Tamże, PRZZ w Opolu Lubelskim, sygn. 10.

Powyższą dokumentację stanowią głównie protokoły z posiedzeń plenarnych i posiedzeń prezydium, protokoły z konferencji sprawozdawczo-wyborczych, programy i plany pracy, sprawozdania z działalności, materiały komisji w postaci protokołów z posiedzeń, planów pracy i sprawozdań z ich realizacji, oceny i informacje z zakresu spraw ekonomicznych o zakładach pracy. Akta osobowe byłych pracowników Powiatowych Rady Związków Zawodowych w po likwidacji Wojewódzkiej Rady Związków Zawodowych w Lublinie w 1980 r. zostały przekazane do archiwum Centralnej Rady Związków Zawodowych w Warszawie.

Summary

Organisation of regional trade unions in southern powiats of Lublin Voivodeship in 1944-1975

The Association of Trade Unions, which in 1944-1975 served as a central office of PRL's trade unions, belonged to the Soviet-controlled World Federation of Trade Unions. The Association affiliated unions operating at voivodeship and powiat levels. The presidium with its chairman, deputy chairman and secretary (all appointed by the plenum) was in charge of regional trade unions. Trade unions from different branches and industries held membership in the Association. A factory trade union was the lowest organizational level of the unionist movement. Each trade union was chaired by an executive board. Apart from that, there were subordinate department and district boards. Their statutory responsibilities such as representing worker's interests, defending his rights, raising social and living standards or controlling trade to secure customer's rights, were fictitious. In reality the authorities of trade unions implemented economic and social policy of the communist party. Competition at workplaces did not improve the worker's material status. This met with the resistance of workers, who among others demanded establishing free trade unions. Consequently, in 1980 communist trade unions were replaced by the Independent Self-governing Trade Union 'Solidarity' (NSZZ Solidarność) and other state unions affiliated under the umbrella organization- the All-Poland Alliance of Trade Unions.